

Ю ВІЛЕЇ

А.Ю.МАРТИНОВ

ДО 60-РІЧЧЯ ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА С.В.ВІДНЯНСЬКОГО

2011-й рік – ювілейний у житті провідного вітчизняного вченого, доктора історичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, завідувача відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин Інституту історії України НАНУ Степана Васильовича Віднянського. Це ім'я добре відоме у науковій спільноті істориків не лише в Україні, а й за її межами.

Народився Степан Васильович Віднянський 27 березня 1951 р. у стародавньому місті Ужгороді на Закарпатті в родині місцевої інтелігенції. Талант історика закладався у нього родинним вихованням, прищепленням любові до рідного краю, розташованого у самому центрі Європи, і поваги до його складної історії та працелюбного багатонаціонального народу. Цей епос поваги до Традиції визначив подальший життєвий шлях юнака, який після закінчення середньої школи у «буреломний» 1968 р. стає студентом історичного факультету Ужгородського державного університету. Саме тоді у цьому вищому навчальному закладі викладала плеяда відомих українських істориків – професори Є.А.Балагурі, І.М.Гранчак, Г.В.Павленко, М.В.Троян, В.І.Худанич, І.Г.Шульга, Я.І.Штернберг. Їх лекції заклали фундамент ерудиції допитливого юнака, який став активним учасником студентського наукового товариства. Вже в ті роки С.В. Віднянський стає неодноразовим переможцем всесоюзних і республіканських конкурсів студентських наукових робіт. Зрештою, блискучий захист ним оригінальної й новаторської на той час дипломної роботи на тему «Формування історичної концепції О.В.Духновича» остаточно визначив подальшу долю талановитого закарпатця.

Важливою віхою наукового життя Степана Васильовича Віднянського став переїзд до Києва у 1973 р. та вступ до аспірантури Інституту історії України Академії наук України. З того часу його творче життя нерозривно пов'язане з цією провідною вітчизняною науковою історичною установою.

Ретельний дослідницький пошук і якісний науковий доробок забезпечили успішний захист в 1977 р. під науковим керівництвом члена-кореспондента АН УРСР І.М.Мельникової кандидатської дисертації на тему «Консолідація профспілкового руху в Чехословаччині. 1969–1975 рр.». За два роки під однойменною назвою С.В.Віднянський видав свою першу монографію, яка була високо оцінена науковою громадськістю. Протягом року він перебував на стажуванні у Москві в Інституті слов'янознавства та балканістики АН СРСР. Неухильно розширюється коло наукових інтересів тодішнього лауреата премії АН УРСР для молодих вчених та переможця IV Всесоюзного конкурсу робіт молодих вчених і спеціалістів із суспільних наук (1981 р.).

Працюючи у відділі історії міжнародних відносин соціалістичних країн на посадах молодшого наукового співробітника, вченого секретаря, старшого наукового співробітника, поряд із післявоєнною історією Чехословаччини він розробляє актуальні тоді питання співпраці країн РЕВ, участі громадських організацій країн Центрально-Східної Європи в міжнародних відносинах, становлення руху споріднених областей та міст-побратимів. Зокрема, його брошура «Київ і міста-побратими» була відзначена у 1982 р. дипломом другого ступеня Всесоюзного конкурсу на кращі твори науково-популярної літератури. У Чехословаччині високо було оцінено науковий доробок Степана Васильовича, присвячений вивченню історії українсько-чехословацьких відносин. Його нагородили медаллю «Академік Зденек Неедли» (1985 р.) та Почесною відзнакою першого ступеня Союзу чехословацько-радянської дружби (1988 р.). Узагальненням цього напрямку наукових досліджень ювіляра стала монографія «Интернациональное сближение рабочего класса стран социалистического содружества», яка вийшла друком у революційному для країн центральноєвропейського регіону 1989 р. Автору тоді вдалося, як зазначали авторитетні рецензенти, на прикладі новітньої соціальної історії показати складність протиріч, які саме почали розв'язуватися у країнах Центральної Європи в суперечливому та складному процесі суспільно-політичної трансформації.

1991-й – рік проголошення незалежності України – став поворотним у науковому житті Степана Васильовича Віднянського. Він за конкурсом обирається чи не наймолодшим завідувачем рідного відділу Інституту історії України НАН України, що невдовзі за його ініціативою дістає нову назву – відділу всевітньої історії і міжнародних відносин. Того ж року нинішній ювіляр стає відповідальним редактором міжвідомчого збірника наукових праць «Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки» та (з 1995 р.) членом редколегії «Українського історичного журналу». Нині С.В.Віднянський є членом редакційних колегій понад 20 фахових періодичних видань, в тому числі й декількох зарубіжних наукових часописів.

За дієвої підтримки провідних вчених відділу – свого наставника члена-кореспондента НАН України І.М.Мельникової, професорів І.М.Кулиничя, М.М.Варварцева та інших співробітників відділу, при всебічній підтримці дирекції Інституту на чолі з академіком НАН України В.А.Смолієм у відділі відбулася парадигмальна наукова революція. Змінилися наукові пріоритети, вдосконалювалися методологічні засади наукових досліджень, разом із підготовкою молодих наукових кадрів здійснювалося заглиблення у нові наукові теми.

Широкий діапазон наукових інтересів Степана Васильовича органічно поєднується із високим професіоналізмом вченого та організатора наукової діяльності. У 1994 р. видається новаторська наукова праця ювіляра «Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: Український вільний університет (1921–1945 рр.)». Цей напрямок історичних досліджень доповнюється працями «Україна в європейських міжнародних відносинах» (К., 1998, у співавт.), «Т.Г.Масарик і нова Європа» (К., 1998, у співавт.), «Країни Центрально-Східної Європи та українське питання (1918–1939 рр.)» (К., Ужгород, у співавт.) та ін.

До безперечних наукових звитяг ювіляра належить захист у 1997 р. докторської дисертації на тему «Українське питання в міжвоєнній Чехословаччині». У 1999 р. С.В.Віднянському було присвоєно звання професора з спеціальності «всевітня історія». Значну науково-організаційну, навчально-педагогічну та громадську діяльність ювіляр поєднує з плідною науково-дослідницькою роботою. На межі ХХ–ХХІ ст. видаються праці: «З історії міжнародних зв'язків України: наука, освіта (ХІХ – 30-ті роки ХХ ст.). Документи і матеріали» (К., 1999, у співавт.), «Зовнішня політика України в

умовах глобалізації (1991–2003 рр.), «Анотована історична хроніка міжнародних відносин» (К., 2004, у співавт.), «Україна в Організації Об'єднаних Націй: 60 років участі у розв'язанні найважливіших міжнародних проблем» (К., 2006, у співавт.), «Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник» (вип. 1, 2; К., 2009, 2010, у співавт.), «Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу» (К., 2009, у співавт.) та ін. Усього у творчому доробку С.В.Віднянського понад 350 наукових праць, присвячених всесвітній історії та міжнародним відносинам XIX–XX ст., у тому числі він є співавтором півсотні колективних академічних та багатотомних енциклопедичних видань.

Завдяки ініціативі й творчій енергії Степан Васильович Віднянський як людина високих принципів і громадянського сумління працює у декількох спеціалізованих вчених радах із захисту дисертацій, двосторонніх міжнародних комісіях істориків, Українському комітеті славистів, активно виступає офіційним опонентом на захистах дисертацій, відповідальним редактором і рецензентом наукових і навчальних видань, викладає у вузах України тощо. Також С.В.Віднянський видає новаторські підручники і навчальні посібники, серед яких «Історія країн Центральної та Південно-Східної Європи (посібник для шкіл)» (К., 1993), «Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів» (Львів, 2001, у співавт.), «Всесвітня історія. Новітня історія (част.2). Посібник для 11 класу» (К., 2000–2005), навчально-методичні посібники «Міжнародні відносини і зовнішня політика (від 1914 до наших днів)» (К., 2006), «Зовнішня політика України» (К., 2006) та ін. Тому цілком закономірно у 2007 р. йому було присвоєно звання «Відмінник освіти України», а у 2008 р. нагороджено відзнакою МОН України «За наукові досягнення». У березні 2001 р. указом Президента України за вагомі досягнення у професійній діяльності, багаторічну сумлінну працю Віднянському Степану Васильовичу присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України», а у 2007 р. «за вагомий особистий внесок у розвиток вітчизняної історіографії, розбудову української державності, підготовку високопрофесійних наукових кадрів й формування наукових шкіл» він нагороджений Почесною грамотою Верховної Ради України.

Наразі ювіляр підготував 5 докторів і 17 кандидатів історичних наук зі спеціальності «всесвітня історія», керує роботою ще понад 10 здобувачів. У 2008 р. директор Інституту загальної історії Російської академії наук академік О.А.Чубар'ян у листі-підтримки на обрання С.В.Віднянського членом-кореспондентом НАН України влучно сформулював, використовуючи поняття наукової новизни, безперечний внесок нашого ювіляра в історичну науку: «Він став одним з перших вчених на пострадянському просторі, який почав розробку теми «Україна в контексті світової історії XX століття».

Китайський мислитель Конфуцій слушно зазначав, що 60-річчя для чоловіка це час життєвої мудрості. Немає сумніву, що особисті риси Степана Васильовича Віднянського, його високий професіоналізм та працездатність, людяність, чуйність до професійних пошуків та життєвих проблем колег, почуття гумору та самоіронія, яка не зачіпає чужого марнославства, допоможуть йому й надалі відчувати себе покликаним у житті до великої місії, а це означає мати шанс на творче довголіття.

Колеги, численні учні та послідовники Степана Васильовича Віднянського щирозердно зичать шановному ювіляру міцного здоров'я, натхнення, гарного настрою, нових здобутків і успішних десятиліть нашої плідної співпраці!